

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1869

De SS. CCCLX Martyribus Mauris Coloniae Agrippinae Sylloge
Historico-Critica.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70595](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70595)

DE SS. CCCLX MARTYRIBUS MAURIS

COLONIÆ AGRIPPINÆ

SYLLOGE HISTORICO-CRITICA.

S. D.

§ I. Martyrum memoria ex Hieronymianis : quot numero et ex qua gente extiterint : an fuerint ex legione Thebæa : quandonam et ubi subierint martyrium : ubi sepulta sint eorum corpora.

B
SUB DIOCT. ET
MAXIM. IMP.
SS. MILITES
MAURI, NON
ALIUDE

Pomercis Coloniensibus non ita pridem SS. Gereonis Sociorumque sanguine irrigatis, nova superadditur aliorum Pugilum, in eandem arenam descendentium, Sanctorum videlicet Martyrum Maurorum cohors, quam hodie recolat ecclesia Coloniensis, et Martyrologi varii varie annuntiant. Initium ducam ab Adone, cujus textus hodiernus ita sonat : In Gallis apud Coloniā Agrippinā Sanctorum Maurorum de militibus S. Gereonis. Qui ex legione sacra Thebæorum, cum essent numero quinquaginta, apud eandem urbem Martyrium consummantes, conditi sunt in basilica, quæ admirabili opere ex musivo quodammodo deaurata resplendet ; unde et incolæ SANCTOS AUREOS eos vocitare consueverunt. Hoc Elogium hausisse Adonem e Gregorio Turonensi, jam pridem observarunt Cornelius Byesus in Commentario præv. de SS. Gereone aliisque martyribus (a) et Sollerius in sua ad Usuardum hodierna observatione ; nec quisquam id diffitebitur, qui consideraverit sequentia lib. I de Gloria Martyrum cap. 62 Turonensis verba (b) : Est apud Agrippinensem urbem basilica, in qua dicuntur quinquaginta viri ex illa legione sacra Thebæorum pro Christi nomine Martyrium consummasse. Et quia admirabili opere ex musivo quodammodo deaurata resplendet, SANCTOS AUREOS ipsam basilicam incolæ vocitare voluerunt. Verum cum tam S. Gereon cum Sociis suis quam Martyres Mauri, ut infra videbimus, eandem palæstram eundemque sepulturæ locum obtinuerint, incertum plane est, num Gregorius Turonensis per illos quinquaginta legionis Thebææ viros vel Mauros nostros, vel Gereonem cum Sociis, vel saltem ex hisce aliquot designare voluerit.

quam ex Hieronymianis a Martyrologis hausti,

2 Didicerat procul dubio Ado e Fastis Hieronymianis, Gereonæum agmen multo plures quam quinquaginta numerasse milites ; cumque Maurorum numerum iidem Fasti alte silerent, Gregorii textum de iis necessario intelligendum esse arbitratus fuit. Verum præterquam quod et ipsi Mauri Martyres, ut infra patet, plures fuerint quam quinquaginta, imo Gereonis cohortem numero superarint, verosimilius imo certum esse, infra videbimus, non fuisse Mauros legionis Thebææ milites, sed aliam classem ex Africæ oris navigiis illo advectam. Videtur id suboluisse, qui Adonem præ oculis habuit, Usuardo ; nam sublata ex Adoniana, quam supra huc transcripsi,

annuntiatione voce Maurorum, substituit alteram Martyrum, ea verosimilius ratione impulsus, quod dubitaret, fuissentne, an non, legionis Thebææ milites, quos Ado hodie annuntiabat. Ast vero Gregorium Turonensem non de Mauris, sed de Gereonæo agmine aut quadam hujus parte explicandum esse, multo probabilius arbitrabitur, quisquis citatum Byei Commentarium a num. 35 usque ad num. 45 mature expenderit. Transeo igitur ad Hieronymiana apographa, quorum Lucense apud Florentinum Sanctos nostros hodie sic celebrat : In Gallia Colonia Agrippini natalis Sanctorum Maurorum de militibus. Huic fere consonat Corbeiense ; ast Epternacense, seu, ut illud Florentinus vocat, Antverpiense, magis confuse id facit sequentibus verbis : Idus Octobris, Gallis Coloniæ Agrippinæ natalis Maurorum. Ita tria hæc non contracta apud Florentinum Hieronymiana apographa.

3 Similia habent Auctaria Bedæ, quæ huic hodie vacanti Florus aliique inseruere, quemadmodum in Operis nostri tom. II Martii, cui idem Beda cum Auctariis Flori aliorumque præmittitur, videri potest. Verum cum nec illa, ut supra dixi, Pugilum numerum expriment, recurrendum est ad posterioris ævi Martyrologia, quæ Sollerius Usuardinis laterculis, ut hujus plerumque Auctaria, post Observationem suam subjicit. Numerum Martyrum quinquaginta retinere codices Centulensis et Matriculæ Carthusiæ Ultrajectinæ : Antverpiensis vero maximus, Ultrajectinus, Leydensis, Lovaniensis, Albergensis et Danicus unanimes numerant trecentos sexaginta, et adjiciunt hæc verba : Sub persecutione Maximiani, et cum duce suo Gregorio. Prædictis ad stipulantur Grevenus et Molanus, quorum hic in textu aliis litteris ex Adone addit : Conditi in basilica, quæ admirabili opere ex musivo quodammodo deaurata resplendet, unde et incolæ ad SANCTOS AUREOS vocitare consueverunt. Ille vero inferius hæc inserit : Nota : supradicti Martyres CCCLX fuerunt ex Mauritania, quæ est pars Africæ, non ex legione Thebæorum, licet Ado et Usuardus sic habeant : veneruntque Coloniā navigio cum duce suo Gregorio. In Usuardina editione Lubeco-Coloniensi insuper addita habes sequentia : Cum duce Gregorio et beato Constantio cursum sui agonis compleverunt, et cum beato Gereone ejusque Sociis beatorum corporum quietem perpetuam dele-

E

et a variis eorik

F

(a) Act. SS. x Octob., p. 22 — (b) Bibl. Max. Patt., t. XI, p. 848.

Edit. Lugd., an. 1677.

gerunt

ACTORUM
S. D.

gerunt in basilica, quæ admirabili opere ex musco (musivo) quodammodo deaurata resplendit. Verum de hisce loco suo agendum erit; unde ne longius evager a proposito, seu ab inquirentio SS. MM. Maurorum numero, quomodo hunc dñi determinent, audiamus.

numerati.

4. Martyrologium Romanum hodiernum nisi trecentos hodie Martyres celebrat, verbis Usuardinis subjiciens: Qui in persecutione Maximiani cursum sui agonis compleverunt. Eundem numerum servant codices Antverpiensis, Mav-Lubecanus, et Ughellianus; sed ab his aliisque modo adductis rursus discrepat Hagenoyensis: Apud Colonia Agrippinam, inquit, extra muros natale Sanctorum Maurorum cum quadraginta; *est, ut putat Sollerius, sex centum formatum cum, ut sit legendum CCCLX. Quid igitur in hac Martyrologiorum varietate de Martyrum Maurorum numero statuendum? Helinandus monachus Frigidii Montis (Gallice Froidmont) [diocesis Bellocacensis], qui vivit sæc. XII et XIII, in Actis SS. Gereonis ac Sociorum, relato horum Martyrio, sic pergit: Eodem vero tempore de Mauritania, quæ est pars Africae, finitimisque regionibus milites ab imperatore propter frequentes Gallorum tumultus evocati, in Galliam venerunt, quorum ibi simul trecenti sexaginta pro fide Catholica trucidati cum beato Gereone ejusque Sociis beatorum corporum quietem et venerationem perpetuam delegerunt. Exstant hæc SS. Gereonis Sociorumque Acta in Codice MS. Musei nostri [olim Bollandiani] signato P.Ms. 159: apud Surium vero, qui eadem edidit ad diem x Octobris, leguntur tantummodo Martyres 350; verum cum MS. Audomarense et Ultrajectinum S. Salvatoris, quæ sunt Helinandæ apographa, itidem habeant 60. Codicis nostri lectione omnino standum videtur.*

fuere verosimilius 360.

5. Accedunt Petrus de Natal. lib. IX cap. LXVII, et Mombritianum Helinandii Compendium (a): quodque reipsa Mauri 300 fuerint, vel ideo magis credibile arbitror, quod totidem numeret biographus S. Annonis Coloniensis archiepiscopi [cujus Acta ad diem iv Decembris edentur]. Fuit is S. Annoni æqualis, vivitque adeo circa medium sæc. XI, a Cornelio Byeo in Commentario ejus de SS. Gereone Sociisque Martyribus non semel laudatus. Accipe igitur verba e Trimestri quarto Laurentii Surii (b): In hoc Sanctorum ambitu, sicut fama loquitur, post beati Gereonis et sociorum ejus interfectionem; milites ex Mauritania numero trecenti sexaginta, pro fide pariter trucidati eandem cum beato Gereone, sicut asinarum, ita et corporum requiem meruerunt. Cum itaque ætate S. Annonis seu sæc. XI jam fama seu traditio foret, Martyres illos CCCLX fuisse, nullo dubito, quam vel eadem traditio, S. Annone multum forte antiquior, vel saltem ipsius S. Annonis Vita eandem numerum Helinando subministraverit.

sub duce Gregorio;

6. Verum an, sicut ex Actis Annonianis credibile fit numerasse Maurorum cohortem CCCLX milites, ita pariter probabile evadit, extitisse eorum duces Georgium, ac simul cum eis fuisse interfectum? Quamvis Hieronymiana apographa, imo et alia monumenta omnia S. Annonis biographo antiquiora istiusmodi nomen subiceant, reipsa tamen Maurorum duces Georgium vel Gregorium appellatum fuisse, exinde reor probabile, quod S. Annonis biographus absque ullo dubio, seu illud ex aliis documentis, seu ex antiqua Coloniensium traditione didicerit, tale ei nomen attribuat; nam relata S. Annonis, de qua inferius, visione, paucis interjectis, prosequitur hujuscemodi verbis: His omnibus, ut hodie cernitur, pulchre perfectis, deinceps inquirendis sanctarum Reliquiarum corporibus immorabatur. Hujus autem intentione

(a) T. I, fol. 218 verso. — (b) Ad diem iv Decembris, p. 145. —

spei stratum marmoribus terram intra templi septa detegens, principem Sanctæ sodalitatis illius, beatorum scilicet Maurorum, Georgium nomine, sociis in circuitu quiescentibus, acornatus præ cæteris humatum reperit, chlamyde purpurea circumdatum, orarum ejus extremitatibus in insignem auri texturam desinentibus. Sic quidem exprimunt duces Maurorum nomen Annoniana apud Surium Acta, sed an recte a Surio id descriptum fuerit, non tantum summopere dubito, sed multo verosimilius arbitror, ibidem esse interpolatum, et substituendum esse Gregorium, ut illud Egidius Gelenius, Erhardus Winheim alique omnes, quos consulere licuit, unanimiter expressere. [Nuper accepimus Vitam S. Annonis accuratè conscriptam in membrana, in qua nomen ducis, Gregorius exprimitur].

7. Præter Gregorium Maurorum duces duos alios nominatos lego, Constantium videlicet et Marcinum; verum quid de hisce censendum sit, inferius dicetur, modo ad Martyrum gentem transeo. Trecentos illos et sexaginta milites e Mauritania finitimisque regionibus ab imperatore fuisse in Galliam, propter frequentes ibi excitatos tumultus, evocatos, Helinandus in Actis Gereonis, monachus Sigebergensis in Annonianis, prout hæc jam citata commonstrant, alique non pauci, nemine aliud asserente, constanter docuere. Verum cum Mauritania jam tum trifariam divideretur, nempe in Tingitanam, Cæsariensem et Sitifensem, incertum est, ex qua illius parte descenderint, nec multum id refert; sufficit enim nobis, Martyres hosce in antiquissimis Hieronymianis codicibus aliisque provecæ ætatis monumentis appellatos fuisse Mauros, quo nomine soli illi, qui e Mauritania oriundi erant, populi apud Latinos (Maurusios Græci vocant) omni tempore indigitati fuere. Sicut ergo nemo vel antiquorum vel modernorum negat, Martyres nostros extitisse natione Mauros, ita præter Usuardum, quem errantem secutum vidimus Adonem, occurrit unus dumtaxat Petrus de Natalibus, qui eisdem Martyres facit legionis Thebææ milites, lib. IX cap. LXVII, supra adhuc citato, ita scribens: Trecenti LX Martyres apud Colonia Agrippinam passi sunt. Qui cum essent milites Mauri ex sacra legione Thebæorum: et illis trucidatis, isti ex eorum consortio aufugissent: a militibus Maximiani Imperatoris apud ipsam urbem inventi: et ipsi gladiis trucidati sunt idibus Octobris.

8. Verum Adonem et Usuardum et ipsum Petrum pariter fessisse, argumento est, quod sub finem dicti capituli utrumque illum citet martyrologum; imo istis verosimilius ducibus, eo usque progressus est, ut Mauros CCCLX Martyres cum sociis S. Gereonis, de hisce agens citati Libri cap. XLVI, manifeste confuderit. Dixi id fecisse Petrum ducibus verosimilius Adone et Usuardo; si enim hos exceperis, nullum facile invenies antiquum documentum, quod Petri sententiam aliquatenus fulcire queat. Quod enim spectat Hieronymiana apud Florentinum apographa, hæc quidem docent, Martyres nostros fuisse milites, non vero ex longione Thebæa, quemadmodum, inquit Florentinus, etiam Helinandus profitetur, et nos supra a Greveno observatum vidimus. Abhorre igitur, inquit Tillemontius (c), a verisimilitudine videtur, extitisse Mauros legionis Thebææ milites. Ad quam vero classem pertinuerint, jam sæpius insinuaui; non enim alios fuisse milites censeo, quam cohortem vel semi-cohortem alterius legionis, quæ jussu Maximiani ex Mauritania, ad compescendos cum reliquo exercitu Gallicos tumultus, evocata, unica classe ad Europæa littora, et sic porro ad Galliæ fines appulit.

9. Memoratos Galliæ tumultus, quorum occasione

(c) Mém. pour serv. à l'hist. eccl., t. IV, p. 451.

tam

lorum occa-
sione

A tam martyres Agaunenses, seu Mauritius cum sociis, quam Gereon cum suis ac nostri martyrium verosimilius subiere, excitatos fuisse a rusticis, Bagaudarum nomen sibi imponentibus, Helinandus in Actis Gereonensis et Eutropius in Breviario lib. ix memoriae produnt. Ad illos sedandos missus Maximianus Herculeus Caesar levibus praeliis, inquit ibidem Eutropius, agrestes domuit, et partem Galliae occupavit, anno, ut Pagius in Criticis supputat, 285, vel saltem, ut convenit inter eruditos, proxime sequenti. Post haec tempora, prosequitur idem, etiam Carausius.... cum suspicio esse cepisset, consulto ab eo admitti barbaros, ut transeuntes cum praeda exciperet, atque hac se occasione ditaret, a Maximiano jussus occidi, purpuram sumpsit, et Britannias occupavit. Contigit hac Carausii rebellione, ut Maximianus partem sui exercitus mitteret versus Coloniam Agrippinam, qua rebellium conatus irritos redderet. Rem gestam sic refert Helinandus: Comperto vero, quod Carausius quidam nobilis insidias contra Romani regni fines moliretur, qui tamen procurator constitutus erat provinciae, quae est juxta Oceanum, ubi Franci, jam secundo a sedibus suis expulsi, B juxta Gallorum et Saxonum confinia condescerunt, misit illic (Maximianus) per Rheni fluminis alveum partem sui exercitus, cujus militari virtute nefarius cassaretur inceptus. In quo itinere praecipuos belli Dominici duces Gereonem, Victorem, Cassium et Florentium felices turmae Christianorum militum sequebantur.

Martyrium,

10 Post horum discessum, ut idem narrat Helinandus, sevirum ceptum in Martyres Agaunenses; quibus interfectis, haud diu post Cassius et Florentius Veronae seu Bonnae, ac Gereon cum suis in pomeriis Coloniensibus eandem sortem subiere. Prosequitur Helinandus, et relato SS. Victoris sociorumque apud Xantum oppidum martyrio, de Mauris nostris, ut supra adhuc vidimus, ita loquitur: Eodem vero tempore de Mauritania, quae est pars Africae, finitimisque regionibus milites, ab imperatore propter frequentes Gallorum tumultus evocati, in Galliam venerunt; quorum ibi simul trecenti sexaginta pro fide Catholica trucidati cum beato Gereone ejusque sociis beatorum corporum quietem, et venerationem perpetuam delegerunt. Haec brevi post Gereonaei agminis caedem et in eadem palestra accidisse, probant sequentia Annoniani biographi, superius citata, verba: In hoc Sanctorum ambitu (in pomerio Coloniensi), sicut fama loquitur, post beati Gereonis et sociorum ejus interfectionem, milites ex Mauritania numero trecenti sexaginta, pro fide pariter trucidati, eandem cum beato Gereone, sicut animarum, ita et corporum requiem meruerunt.

sub Diocletiano et Maximiano imp.,

11 Hisce praehabitis, haud adeo jam laboriosum foret assequi Martyrum Maurorum annum fatalem, dummodo constaret, quo tempore martyres Agaunenses passi fuerint; ut enim patet e Commentario apud nos die iv Octobris MM. Trevirensium Actis praemisso, et ex citato mox Helinandi tactu, S. Gereon cum Sociis haud diu post Agaunensium caedem, adeoque et Sancti nostri fuisse superstitis: ast cum annus, quo illa contigit, ignoretur, satius duaxi, latiori tantummodo modo Sanctorum nostrorum Martyrium subicere imperio Diocletiani et Maximiani, quemadmodum Byeus et illud SS. Gereonis sociorumque, in Commentario suo illorum Actis praevio § vi signare maluit; cum hac tamen restrictione, ut ob allegatas ibidem rationes ei temporis spatio, quod ab anno 285 ad annum 297

(*) T. III. Anecd., c. 1613, et t. VI. Collect. ampliss., c. 676, 685 et 723.

Tomus VII. Octobris, Pars Prior.

occurrit, probabiliter innecti debeat. Anni diem, qui extremus fuit Mauris, fuisse xv Octobris, admodum verosimile facit, quod tam in antiquissimis Hieronymianis, quam aliis, a Marteneo (a) editis Martyrologiis, non alio die locum inceniant, quam xv Octobris, qua etiam a Coloniensibus eorum festum ab immemorabili tempore recolitur. Verum cum aliunde probari id nequeat, diem uti et annum emortualem in medio relinquens, ad Sanctorum palestram transitum facio.

AUCTORE
S. D.

12 Egidius Gelenius (b) de illa sic loquitur: Passi sunt autem inelyti Martyres, Coloniae imposterum futuri praesides, circa eum locum, ubi Gereonae basilica conspicitur, et extant etiamnum vestigia nominum, quae ad caedem hanc intelligendam manuducunt. Siquidem ex una parte ecclesiae, Ortum versus, sita est curia SS. Maurorum dicta in vetustis diplomatibus, nunc S. Andreae vinea, vulgo MORTHOFF dicta; ad Occasum vero extra urbem aedes sacra, et olim etiam monasterium ad Martyres, nunc MECHTEREN S. Gereonis praeposito subjecta parochiola. Item in Colonia Supplice (c): Extat hodieque extra quidem veteris Coloniae muros, hodiernae vero Coloniae mœniis inclusa vinea valde insignis nostri collegii S. Andreae, sita prope S. Gereonem, vulgo MORTHOFF dicta, olim vero curia Maurorum cognominata, quae non obscure vel Maurorum vel caedis inibi peractae vestigia titulo suo monstrare videtur. Collineat eodem, quod in proximo olim fuit virginum monasterium, nunc praedium cum sacello ad Martyres dicto, vulgus detorto nomine MECHTEREN appellat. Ex his Gelenii verbis, si non certum, saltem probabile evadit, Mauros Martyres in illo loco; qui ante ampliatae urbem inter pomeria Coloniensia censebatur, Martyrii palmam adeptos esse.

in pomeriis
Coloniensibus
subiere,

13 Et siquidem credimus eidem Gelenio (d), id contigerit sub ipsis mœnibus veteris Coloniae ad septentrionalem plagam circa praetorium seu portam, quae nunc S. Helenae intra urbem dicitur, ante S. Clarae monasterium. Pergit Gelenius, et quid de Sanctorum corporibus actum sit, exponit his verbis: Erant istic eo tempore paludes et stagna, nostramque ad aetatem aliqua ex parte manserunt. In his Martyrum corpora tamquam sudes palustres demerserunt impii; timentes vero Deum majoribus quam imperatorum corpora honoribus exaltata recondiderunt. Siquidem sub Constantino Magno, pace ecclesiis restituta, cum templa et memorias martyrum extruendi publica potestas est facta Orthodoxis, S. Helena mater Constantini Imperatoris, regali sumptu Agrippinenses adjuvans S. Gregorii et sociorum Maurorum corpora, ubi in quadragesimum pene annum quiescebant, gloriose collecta jussit pari gloria recondi et servari. Extruxisse S. Helenam super corpora SS. Gereonis sociorumque nec non Maurorum Martyrum basilicam perquam nobilem, asseverat S. Annonis biographus sequentem apud Surium loco supra cit. in modum: Verum inter multas antiquitatis structuras, quibus ipsa civitas (Coloniensis) nobiliter excellit, beati Gereonis olim eximia celebrabatur fabrica, quam Helena Christianissima matrona, Constantini mater, regis sumptibus in rotundum erexit, ita marmorea pulchritudine aurique luce foris et intus resplendentem, ut ad AUREOS SANCTOS appellaretur. In hoc Sanctorum ambitu, etc., ut supra num. 5.

erecta brevi
post super eo-
rum Corpora

14 Magis extollit basilicam illam Helinandus in Actis Gereonensis: Fecit sane, inquit, (S. Helena) inter plurima spectabilia suae devotionis opera, super ejusdem S. Martyris (Gereonis) et sociorum

prae nobili ba-
silica.

(b) De Magnit. Colon. Lib. III. Syntagm. II, § 2, p. 262.

(c) p. 88. — (d) p. 84.

AUCTORE
S. D.

A ejus corpora, ubi etiam supra memorati Sancti Martyres (Mauri) ad singulare merentium et infirmantium refrigerium pausant, insignem neminique prorsus vel sententia sermonis explicabilem, vel arte operis imitabilem structuræ mirificæ et sublimis ecclesiam, quam ita metallorum fulgore et artificii varietate decoravit, muris etiam validis excelsisque firmavit, ut nihil supra per omnes illas regiones vel fuisse vel futurum esse, celebri sermone feratur. Præter quod ligneam aliquam, vel quæ tam facile senio vel negligentia cedat, materiam habuisse negatur, cum marmoreæ soliditatis ibi tanta copia fuerit, ut opus totum columnarum illius generis firmitudine et pulchritudine fulciretur; aurei vero fulgoris in ea tantum emicuit, ut, musiva foris et intus fulgens elegantia, nomen ad AUREOS SANCTOS ab incolis sortiretur. *Et revera ejusmodi ecclesiam ætate Gregorii Turonensis seu sæc. VI Colonia ecclitisse, liquet ex ipsiusmet Gregorii verbis, initio hujus Commentarii in medium prolatis: verum an a S. Helena, prout credunt Colonienses, reipsa fuerit erecta, non immerito revocari potest in dubium; præterquam enim quod alte id sileat Turonensis, nulla facile sat antiqua atruleris monumenta, quibus id vel a longe probari valeat. Rem hanc fusius pertractarunt Cornelius Byeus in lucubratione sua jam sæpius citata, et Joannes Pinius in Commentario Actis S. Helenæ XVIII Augusti præmisso; ad quos lectorem remittens, ea, quæ specialius ad Sanctos nostros spectant, seu eorum gloriam posthumam seq. § consideratum eo.*

§ II. Mirabilis SS. corporum inventio: illorum cultus et Reliquiæ in variis ecclesiis Coloniae asservatæ: prodigium, quod ibidem patratum nonnulli scribunt, ut suspectæ fidei reiectum.

S. Anno, in visione monitus

C *Martyrum Maurorum memoriam temporum lapsu adeo fuisse offuscata, ut sæc. XI cultum via aliquem obtinerent, constat ex Actis Annonianis, jam plus semel a nobis citatis, in quibus post verba, supra num. 5 huc transcripta, subjicitur ostensa S. Annoni visio, his verbis concepta: Sed in negligentiori veneratione habebantur a populo, eo quod in australi latere templi suæ memoriæ cryptam satis humilem, et paucorum receptioni propter angustias habilem obtinentes, ex accessu rariori per ætatum successiones e memoria pene sublatis essent. Quæ negligentia multis incremens annis, sic et Annonis Sancti durabat temporibus, donec nocte quadam, eo quiescente, revelationis hujusmodi salutari correptus est verbere. Sublatus in excessum mentis eorumdem Christi Martyrum, Sanctorum scilicet Maurorum, multitudinem cum magna luminis gloria velut ad concilium uno in loco congregari videbat. In quos cum mirantibus defixis oculis, quem visio ipsa finem esset habitura, summa sustineret expectatione, raptus continuo, locum, qui congregatæ multitudinis medius erat, ut examinandus accepit, torvis adspectibus in eum cunctis respicientibus. Cumque discussio subtilis ageretur vel operum illius vel meritorum, ab illa sancta Concione magnarum querimoniarum generalis clamor exortus est,*

conquerentibus eis, antecessorum ejus incuria se D tanti temporis contemptum pertulisse, nec ullius venerationis cultum a concivibus urbis suæ eatenus accepisse: in hac se amplius permoveri, quod qualitercumque a superioribus episcopis erga ipsos actum sit, ejus, de quo spes melioris studii habebatur, non minor in eos neglectus existeret.

16 Post has Sanctorum interpellationes, ubi per increpationem districte requisitus est, quia * temeritate tot veritatis testes in tanta villitate habuisset, non invento excusationis loco, cunctorum sententia justæ ultionis flagellum subire jussus est. Itaque veste spoliatus, verberibus graviter attractus est. Suspiriis autem et omnis emendationis sponsione suppliciter in tormentis, ut parceretur, laborans, hac eadem conditione tandem dimissus, a somno gravissimo, magno pavore æstuans, evigilavit, ita tremens, et totius corporis habitu ita se gerens, quasi sub flagellis etiamnum palpitaret. Mox in se reversus, intelligentiam somni non aliunde, sed ex illatis plagis in ipso corpore sensibiliter habens, necessario placendos * dixit, quibus iratus tantæ acerbitatis animus inesset: satisque metuendum, ne denuo concitatis eis, non ut ante, aliqua respirandi copia sibi concederetur. Collectis ergo viris industriis et ingeniosis, ad eandem rotundi schematis basilicam, ab orientali parte rupto muro veteri, novum continuavit ædificium, quod, dispositis in longum parietibus, per ascensus ad spectu decentissimos in chorum spectabilem turresque geminas operose superius consurgens, cryptam in inferioribus magnæ capacitatis explicabat.

17 Addens præterea hunc vel illum ex coloribus sive metallis ornatum egregiæ laudis titulum, in eisdem picturis versibus appositis, ita promeruit:

- " Ex Domini monito compunctus episcopus Anno,
- " Quidquid habere potest, divinis cultibus offert,
- " Jussit et adstantes appingeri ordine patres
- " Urbis Agrippinæ, sanctæ virtutis amicæ.
- " Pro quibus in celis lætabitur ipse fidelis.

His omnibus, ut hodie cernitur, pulchre perfectis, deinceps in exquirendis Sanctorum Reliquiarum corporibus immorabatur. Hujus autem intentione spei stratam marmoribus terram intra templi septa detegens, principem sanctæ sodalitatibus illius, Beatorum videlicet Maurorum, * Georgium nomine, sociis in circuitu quiescentibus, accuratius præ cæteris humatum reperit, chlamyde purpurea circumdatum, orarum ejus extremitatibus in insignem auri texturam desinentibus. Hunc cum nonnullis aliis de sepulchro super altare debita reverentia exaltans, in ejus laudem, qui talium thesaurorum author et largitor erat, erupit: et exinde nomen et memoria Sanctorum Maurorum per omnes Coloniae angulos celebrior inolevit. Quo vero loco S. Anno corpus S. Gregorii Maurorum ducis reposuerit, Gelenius de Magnitud. Colon. Agripp. loco supra citato docet his verbis: Modo sanctas in ecclesia Gereonæ reliquias recensere pergo, nimirum S. Gregorium Maurum, cujus corpus quo loco quondam depositum sit vel effossum, in crypta monstratur monumento illo, quod 4 columnis impositum, hos habet adscriptos versus:

- " Princeps Maurorum Gregorius alta polorum
- " Scandens, ad mortem dat seque suamque cohortem,
- " In hac tumba conditum est corpus S. Gregorii Principis et Martyris."

18 *Dictam S. Gregorii translationem in ecclesia S. Gereonis annue recolit die xxx Junii testis est idem Gelenius*

et acriter castigatus,
* lege qua

* lege placandos

E

inventæ SS. Corpora hactenus in loco recondita;

* lege Gregorium.

F

A *Gelenius* (a); *verum an ea die a S. Annone peracta fuerit, non refert illius biographus, nec id aliunde investigare potui. Probabile interim reor, S. Annonem, flagellis ita exceptum, sicuti S. Gregorii, ita et Sociorum corpora decentiori loco collocari curasse, nihilque omisisse, quod conducere quodammodo posset ad promovendum eorum cultum, quem postea celeberrimum evasisse Coloniae, monstrant variae in variis ibidem ecclesiis publice expositae seu custoditae Reliquiae. Ecclesias illas atque inibi servata Sanctorum nostrorum pignora Gelenius lib. III de Magnit. Colon. Agripp. recensens, Syntag. IV in ecclesia collegiata S. Cuniberti sic scribit (b) : Loculus ad dextram S. Cuniberti depositus Sanctorum Maurorum Reliquias asservat. Syntag. VII in ecclesia collegiata B. M. V. ad gradus (c) : Occidentalis Marianae hujus ad gradus ecclesiae chorus aram habet complectentem quinque corpora Sanctorum Maurorum Martyrum. Haec a B. Annone in cryptam, quae sub choro fuit, illata fuerunt, sed a posteris translata, et illi, in qua modo servantur, arae imposita fuerunt tali cum inscriptione :*

“ Conditae sunt in hoc altari quinque sacrorum
“ Maurorum Corpora ex crypta hujus ec-
“ clesiae olim huc reverenter translata. ”

B *Item in ejusdem ecclesiae hierotheca XII asservari tradit Ossa diversa de SS. Mauris. Syntag. XI in ecclesia collegiata S. Caeciliae (d) : Capita ex societatibus Maurorum... collocata in honestissimis thecis vestiunt ecclesiae parietem. Syntag. XXXVI in ecclesia SS. Joannis et Cordulae (e) : Desocietate Martyrum... Maurorum.*

monstrant v-
ri-

19 *Syntag. XXXVIII in ecclesia Corporis Christi canonicorum regularium, post enumeratas ejusdem ecclesiae reliquias (f), haec subdit : Atque haec potiores sunt praeter alias ex societate SS. Gereonis et Maurorum Martyrum. Syntag. XI inter reliquias ecclesiae Carthusianorum (g) num. XI recenset Cranium S. Marcini ex societate Maurorum : verum hoc nomen, sicuti et illud Beati Constantii, quod supra num. 3 habet Usuardina editio Lubeco-Coloniensis, pro arbitrio a posteris imposita fuisse, idcirco suspicor, quod nullum in antiquitate reperiam documentum, in quo praeter S. Gregorium Maurorum, ducem alius aliquis proprio nomine compelletur. Pergit Gelenius, ac perveniens ad monasterium S. Clarae virginum conventualium Ordinis S. Francisci in hujus asce-
C *terio (h) num. II reposita asserit Quatuor capita ex legione SS. Maurorum. Item Syntag. LIV num. XIV (i) in ecclesia monasterii, quod hortus B. M. V. nuncupatur, virginum Ordinis Cisterciensis : Duas partes capitis de Sanctis Mauris. Syntag. LVI in ecclesia S. Maximini, virginum regularium sub regula S. Augustini (k) num. VIII : Tria capita ex societate SS. Maurorum. Syntag. LVII in monasterio SS. Bartholomaei et Apri virgg. Ord. Cist. num. VIII (l) ; Octoginta circiter capita ex societatibus undecim millium virginum, et SS. Gereonis, Thebeorum, ac Maurorum Martyrum.**

seu publice ex-
positae seu cus-
toditae Reli-
quiae :

20 *Syntag. LXIX in monasterio S. Michaelis virgg. reg. Ord. S. Augustini prope S. Caeciliam num. VI (m) ; Capita tria ex cohorte Sanctorum Maurorum. Syntag. LXXIV in monasterio B. M. V. in Bethleem, virgg. tertiae reg. S. Francisci, vulgo in der Romersgassen (n), num. IV : Duas costas de SS. Mauris Martyribus. Syntag. CIX in sacello Collegii Hollandici SS. Bonifacii et Willibrordi (o) : nonnulla ossa SS. Maurorum. Haetenus e Gelenio.*

(a) De Magnit. Colon., lib. IV, p. 699. — (b) p. 288. — (c) p. 509. — (d) p. 590. — (e) p. 445. — (f) p. 430. — (g) p. 435. — (h) p. 541. — (i) p. 545. — (k) p. 547. — (l) p. 530. — (m) p. 531. — (n) p. 537. — (o)

Adjicit Erhardus Winheim ecclesiam collegiatam SS. Apostolorum, quam notabiles itidem SS. Maurorum particulas possidere docet (p). Praeter has SS. exuvias Coloniae asservatas, quasdam accepisse S. Norbertum, alioque transtulisse, indicat illius biographus (q) : Quo (quodam corpore virginis Ursulanæ) cum hymnis et laudibus Dei et gratiarum actione suscepto, de reliquiis etiam aliarum Virginum, aliorumque quorundam Martyrum, videlicet Gereonis, Maurorum, duorum Ewaldorum, duo vascula, in modum feretri, ad efferendum ei impleta sunt. An vero eas S. Parens noster Praemonstratum, sicuti et SS. Gereonis et duorum Ewaldorum exuvias, secum asportaverit, affirmare non ausim. Ac quamvis alias alio translatas nusquam legam, proindeque Sanctorum cultus extra Coloniae mœnia haud adeo forte sit celebris, annuam tamen illorum festivitatem inscriptam lego antiquis Breviariis Tungrensi, Wormatiensi, Ultrajectino, Trevirensi, Spirensi, Tenebramundano, Antverpiensi, Hamburgensi, Erfordiensis, Osnabrugensi et Leodiensi. Sin autem id secus foret, seu nullibi quam Coloniae colerentur, id abunde praestare amplissimam hanc urbem, vel solæ, uti dicimus, monstrant recensitæ jam Reliquiae, in variis ibidem ecclesiis seu publice expositæ seu honorificentissime custoditæ.

AUCTOR
S. D.

D

21 *Nec frustra hos Christi Athletas coluere Colo-
nienses ; si enim vera sunt, quæ Crombachius (r),
Erhardus Winheim (s), Antonius Macedo (t) alii-
que narrant, illorum potissimum aliorumque
Martyrum ope civitas Agrippinensis sæc. XIII
erepta fuit præsentissimo periculo, quod obsidio
minabatur. Universam rem gestam e Crombachio
loco citato accipe : Verum est, inquit, illud ethnici
cujusdam dictum, urbes religione melius, quam
mœnibus cingi : plenæ sunt ecclesiasticæ historiæ
exemplis Divorum Tutelarum, qui civitates ab
hostibus pene interceptas praesidio suo conservarunt.
Sæpe id alias, tum luculenter experta est civitas
Coloniensis anno 1266, vel, ut alii volunt, 1269, cum
in summo discrimine et deditiois periculo, praesens
in mœnibus Divi conspecti auxilium laboranti attu-
lerunt. Cum enim eo tempore vicini principes eam
cinxissent obsidio, nec oppugnationem posse diu-
turnam tolerare videretur, quando non ita multo ante
cives, intestinis odiis et variis divisi similitudinibus,
rursus collidi facile mutuis inimicitiis potuissent,
placuit tamen ea tempestate Divinae Bonitati Divo-
rum Tutelarum deprecatione ab exitio vindicare
Coloniam.*

E
et, siquidem
vera narrant
scriptores ali-
qui,

22 *Jacebat in tentorio Clivensis comes somnum
captus eo loci, ex quo prospectus patebat versus
civitatem, quam nocte intempesta videt luce cir-
cumfusa radiare ; nam accensis prope mœnibus
funalibus, omnis circumquaque regio collucebat ;
stupor somnum excutit, praesertim cum lumen
unum inter reliqua solis instar fulgurare notat,
quod reginam S. Ursulam aureo redimitam diade-
mate ducem exercitus praeferre manibus observat :
eam undena virginum millia pone sequebantur :
succedebant Parthenium exercitum virorum agmi-
na tam Thebeorum quam Maurorum, ducibus ac
antesignanis SS. Gereone et Gregorio : ibant cunei
militares caelitem extra urbem prope mœnia, to-
tumque Coloniensem hemicyclum ordine lustra-
bant ; ita quidem, ut dum portæ alicubi propin-
quarent, regina dux exercitus eam cruce rosea
designaret : mox Virgines reliquique Martyres
omnes eodem sigillo portas singulas contra hostium*

F
illorum ali-
orumque SS.
ope urbs Colo-
niensis

p. 616. — (p) Sacrar. Agripp., p. 68. — (q) Act. SS. VI Jun., p. 855, num. 48. — (r) Ursula Vind., t. II, p. 895. — (s) Sacr. Agripp., p. 52. — (t) De Divis Tutel. Orb. Christ., p. 589.

bis

AUCTOR
S. D.

assultus munierunt: jamque tam campestrum urbem regionem, quam Rhenanum marginem rite colustrarant, et reduces portam piscinæ (quæ nomen vetus hodieque retinet) attigerant, ecce tibi protinus illa seris resolutis panditur, redeunt in urbem suam Divi Tutelares omnes.

a deditionis
periculo pro-
digiose libera-
ta fuit;

23 Duxit noctem illam insomnem Clivensis regulus (hunc militem vocat Winheimius), pavore stuporeque defixus, et cum eo Stephanus quidam (hunc Macedo cognominat Vuylen) comes auratus, qui soli prodigium illud conspexerat: ii cum frustra se viderent cum cælo divisque belligerare, terrorem albescente cælo totis castris incusserunt; ac discessu suo fugam omnibus suaserunt. Rem gestam narrat præter Coloniense Chronicon Breddenbachius, et Schultingius, qui addit præsisse cum face Deiparam, et singulis singula funalia attribuit, ac tandem pacis internuntium, cives inter et archiepiscopum, missum B. Albertum Magnum (eum, qui decem circiter annis post S. Cordulam solemniter elevavit) Ratisbonensem episcopum, qui omne dissidium rara felicitate et dexteritate composuit. Extat in mœnibus civitatis in lapide excisa rei gestæ series; soletque senatus Coloniensis in hujus

B celestis beneficii memoriam et gratiarum actionem ipso SS. Maurorum festo xv Oct. decem prægrandes cereos basilicæ S. Gereonis dono transmittere, qui in crypta SS. Maurorum tunc 24 horis lucere conspiciuntur: quod ea nocte, quæ festum Maurorum præcurrit, id credatur visum apparuisse. Eadem fere, sed contractius, refert Antonius Macedo; at, quamvis uterque, ut fidem suæ narrationi conciliet, præter Breddenbachium, Schultingium et Chronicon Coloniense in margine citet Chronicon MS. Burgravii Steindorpii, Guilielmum Baldesanum et Jacobum Monteirsium, nihilominus, si Chronicon Coloniense atque illud Burgravii Steindorpii, quæ mihi videre, ac proin examinare non licuit, exceperis, alii ab illis citati scriptores recentiores sunt, quam ut iis illico fides, præsertim quoad res tam prodigiose gestas, adhiberi debeat.

est quia even-
tus ille ab aliis
scriptoribus

24 Paucis rem hanc delibavit Byeus noster in Commentario suo, jam sæpius a nobis citato, ibidem num. 45 de Gloria posthuma in antecessum declarans, prodigium istud suspectum sibi videri; verum quod magis ad SS. Mauros, quippe horum nocte patratum, quam ad SS. Gereonem Sociosque spectaret, accuratius illud examinandum ad hunc diem reliquit. Id itaque ut facerem, varia Germaniæ aliæque Chronica perscrutatus reperi quidem, urbem Coloniensem circa id tempus a deditionis periculo fuisse liberatam, ast nullibi lego id contigisse miraculose. Levoldus de Northof, qui paulo post vixit, in Chronico suo Markano seu comitum de Marka, apud Henricum Meibonium ad annum 1269 de Colonia hæc refert (a): Anno mclclx nocte Maurorum Martyrum dominus de Valkenburg, frater archiepiscopi Colon. Engelberti, cum suis complicitibus muros Coloniens. de nocte subintrare nititur: sed bellum cum ipso committitur, et ipse cum multis in civitate occiditur. Rem gestam anno 1268 illigat auctor Magni Chronici Belgici, quod edidit Joannes Pistorius (b), conscriptum circa finem sæc. xv, uti ea sine deduci potest.

aliæque visio-
nis mentione
memoratur,

25 Ipsius itaque verba, quod rem explicatius narrat, e Pistorio huc transfero: Domino vero Engelberto a captivitate Coloniensi liberato, consanguinei ejus propter injuriam civium exacerbati,

videlicet frater archiepiscopi dominus de Valkenburg (Theodoricus), dux quoque Lymburgicus (Walramus), comes de Clivis (Theodoricus), et nobilis de Hynsberch (Theodoricus), anno Domini mclclxviii forti armatorum manu contracta, civitatem Coloniensem per quamdam domum, muro civitatis adhærentem, amplo aditu per murum civitatis per aliquos cives corruptos fraude sive pecuniis patefacto, in ejusdem noctis intempestæ silentio subintrarunt: sed cives, eo præcognito, ad arma conclamantes dictos nobiles armata vi repulerunt: ubi dictus dominus de Valkenburg frater archiepiscopi primo congressu occiditur: dux Lymburgensis capitur: plurimi alii occiduntur: alii fuga dilabuntur. Verum nullum hic intervenisse miraculum, clarissime constat et Chronico Hirsaugiensi Joannis Trithemii, ubi ad annum 1269 prædicta Coloniensis urbis a periculo liberatio, modusque, quo id contigit, longe lateque proponuntur.

26 Necessè itaque est, vel aliam fuisse Coloniæ liberationem, de qua Crombachius aliique scripsere vel prodigium istud a Trithemio aliisque jam citatis chronologis ignoratum vel ut suspectæ nimium fidei rejectum fuisse. Quod omnino eadem fuerit, de qua Crombachius et Trithemius, Coloniæ liberatio, satis aperte ipse Crombachius insinuat; non enim aliunde natum fuit imminens urbi periculum, nisi ratione dissidii cives inter et eorum archiepiscopum, qui conscripto milite tentabat urbem (nam hac cum suis expulsus fuerat) dolo recuperare. Sin autem de alia Coloniæ obsidione Crombachium intelligendum esse omnino velis, illam assignat a Crombachio annis aut circa id tempus hauri facile reperitur. Ast, inquis, posito, quod de eadem omnes obsidione loquantur, nonne miraculum istud latere potuit Trithemium aliosque supra a nobis citatos? Potuit sane stricto sensu; verum, posita rei veritate, mihi quidem videtur difficillime id fieri potuisse; Levoldi enim Northotii temporibus eventus ille recentior erat, quam ut ab illius temporis Chronographis ignorari, nimiumque prodigiosus, quam ut silentio præteriri poluerit.

et ob alios hic
adductas ra-
tiones,

27 Nec dubium, quin Trithemius, qui in rebus Coloniensibus fuit versatissimus, et sæpe dictam istius urbis liberationem proluxæ explicavit, vel uno saltem verbo tanti prodigii meminisset; unde id non tantum habeo suspectum, sed etiam memoratæ urbis liberationi (nisi aliam circa id temporis rite assignaveris) omnino censeo affictum, atque ideo forte ab obsessibus excogitatum, ut F dedecoris notam in solvenda urbis obsidione sub specioso isthoc prætextu subterfugerent. Nec obstat, rei gestæ seriem Crombachii ætate in lapide mœnium Coloniensium exitisse excisam; æque enim facile est sculptoribus ac scriptoribus (hos illi fere imitantur) ab historica veritate recedere. Quod vero senatus Coloniensis, ut infra pergit Crombachius, solet in hujus celestis beneficii memoriam et gratiarum actionem ipso SS. Maurorum festo xv Oct. decem prægrandes cereos basilicæ S. Gereonis dono transmittere, etc., anne idcirco tale factum fuit prodigium? Quamvis Crombachius, aliique id credidere, non aliam tamen ob rationem id fecisse senatum reor, quam quod ista urbis liberatio, prout a Trithemio aliisque a nobis citatis narratur, contigerit nocte præcedente festum SS. Maurorum, atque horum patrocinio a civibus verosimiliter adscripta fuerit.

prodigium istud
commenti-
tium videtur.

(a) *Rev. German.*, t. I, p. 590. — (b) *Rev. German.*, t. III, p. 284.